

**ASSOCIATION OF UKRAINIAN REGIONS
«EU STRATEGY FOR THE DANUBE REGION»**

4, Shevchenko Ave., 65032, Odessa, Ukraine Ph.: +380677085600

Від 09.04 2021 № 524/2021

До спеціалізованої вченої ради Д 41.053.06
в Державному закладі «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26

В І Д Г У К

офіційного опонента доктора політичних наук, професора Маслова Юрія Костянтиновича на дисертацію **Гжибовської Тетяни Степанівни «Інституціоналізація політики боротьби з корупцією у країнах Східної Європи»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Актуальність теми. Пов'язуючи ефективність антикорупційної політики із її системністю та інституціоналізацією, слід звернути увагу на те, що більш вразливими в цьому контексті будуть країни, що перебувають на етапі трансформації політичної системи, у процесі реформування, почасти хаотичного, соціальних та політичних інститутів. Значною мірою це відноситься до країн, що пройшли або досі проходять етап посткомуністичних трансформацій, серед яких перебуває і Україна із своїми сусідами по макрорегіону Східної Європи. Означені країни перебувають на різних етапах посткомуністичної трансформації, яка щодо деяких з них може на даний час вважатися в цілому завершеною, щодо інших – перебуває у складній динаміці.

Румунія та Болгарія вступили до ЄС в останній хвилі його розширення, у певному розумінні лише наздоганяють інших його членів і за базовими характеристиками перебувають найближче до тих країн регіону, які ще

перебувають на шляху євроінтеграції. Зокрема, в межах ЄС саме Румунія та Болгарія спромоглися продемонструвати як значний прогрес, так і проблеми у подоланні корупції протягом останніх років. З іншого боку, також обрані автором Україна та Молдова – це зорієнтовані на євроінтеграцію країни пострадянського простору, що дотримуються відповідного курсу і неодноразово заявляли про амбіції бути прийнятими до ЄС у наступній хвилі розширення. Поряд із цим, саме щодо Молдови та України найчастіше лунають негативні оцінки щодо рівня корумпованості.

Таким чином, констатуємо, що Гжибовська Т. С. доцільно обрала тему та підбрала кейси для порівняння, що підвищить значущість внеску у формування української моделі інституціоналізації антикорупційної політики, для з'ясування перспектив зниження рівня корупції та відповідного оздоровлення політичного життя в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження Т. С. Гжибовської заповнює прогалину у вивченні інституціоналізації політики боротьби з корупцією у країнах Східної Європи. Висловлені положення та рекомендації відзначаються **достовірністю**. Детальне ознайомлення з текстом дисертації, авторефератом і публікаціями Т. С. Гжибовської дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки до аналізу предмета дослідження відзначається фундаментальністю та ґрунтовністю. Дисертація має логічну структуру, що дозволило розкрити поставлені науково-дослідні завдання та досягти поставленої мети.

Наукова новизна результатів дослідження. Дана дисертація є першою у вітчизняній політичній науці порівняльно-політологічною концептуалізацією інституціоналізації антикорупційної політики щодо обраних кейсів (Румунія, Болгарія, Молдова, Україна).

Авторка провела класифікацію існуючих підходів до феномену корупції, як соціально-політичного феномену, виявила еволюцію історичного розуміння корупції. Обґрунтовано переваги неоінституціоналізму порівняно з іншими можливими дослідницькими стратегіями, зокрема і класичним (традиційним) інституціоналізмом, для дослідження феноменів корупції та антикорупції зроблено методологічно важливий висновок про те, що на даному етапі, з урахуванням плинного, динамічного та поліморфного характеру сучасної корупції, вузько-юридичний підхід до цього явища скоріше утруднює запобігання та протидію йому. Здобувачка концептуалізує систему основних факторів, що впливають на інституціоналізацію антикорупційної політики, серед яких дієвість системи антикорупційних органів, суспільне ставлення до боротьби із корупцією, роль громадянського суспільства, досконалість нормативно-правової бази, вплив Європейського Союзу, ефективність судового переслідування корупційних діянь. Гжибовською Т. С. також виявлено взаємозв'язок у формі кореляції між вищезгаданими факторами, акцентовано на особливому значенні системності роботи антикорупційних органів, а також суспільної підтримки.

Вагомим здобутком є розробка авторської методики обчислення інтегрального «Індексу інституціоналізації антикорупційної політики» для країн Східної Європи, що полягає в операціоналізації вищезгаданої системи факторів. Згаданий індекс розраховано за період 2006-2020 рр. (по роках та трирічних періодах), здійснено аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

Уточнено ієрархію найбільш проблемних для України з точки зору корупції сфер, до яких віднесено діяльність державного апарату, політичне життя, охорону здоров'я та систему освіти, а також ієрархію проблем, що заважають подоланню корупції, до яких, з урахуванням даних емпіричного дослідження, віднесено застарілу систему влади, менталітет, низький рівень залученості та обізнаності громадян, соціальну незабезпеченість та низький

рівень легальних доходів, недосконале законодавство та відсутність реальних механізмів боротьби з корупцією;

Привертають до себе увагу загальні оцінки ефективності антикорупційної політики у Румунії, Болгарії, Молдові та Україні, зокрема щодо переоцінки румунської моделі, ймовірно за рахунок її інформаційної складової, певної недооцінки ефективності болгарського досвіду та негативного впливу політичної турбулентності Молдови та України на означені процеси.

Здобувачкою вироблено пропозицію щодо розширення нормативного визначення корупції також на використання народними депутатами та депутатами місцевих рад свого представницького мандату для досягнення, у т.ч. через голосування за домовленістю, нелегітимних економічних чи статусних переваг для себе, своєї політичної сили чи третіх осіб.

Вироблені пропозиції стосуються створення комплексної системи протидії корупції, моніторингу діяльності державних органів, захисті прав та свобод громадян, забезпеченні інформаційної відкритості та організації просвітницької роботи, співпраці по впровадженню реформ спільно з міжнародною спільнотою.

Повнота викладу результатів досліджень в опублікованих працях. Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження викладені авторкою в 9 публікаціях, 5 з яких надруковані у фахових наукових виданнях із політичних наук (з них 4 – у міжнародних виданнях і вітчизняних виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази), 4 тезах виступів на науково-практичних конференціях та публікаціях в інших виданнях. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Тема та зміст дисертації є складовою комплексної науково-дослідної теми кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» в межах науково-дослідної теми «Соціально-політичні проблеми України в контексті глобальних процесів», одним із виконавців якої є дисертантка.

Практичне значення результатів дослідження. Практичне значення дисертації найперше вбачається у застосуванні для подальшого дослідження корупції, методів вимірювання корупції та ефективності боротьби з нею, в практичній діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, пов'язаної з реалізацією антикорупційної політики; у практичній діяльності громадських діячів та інших суб'єктів української політики.

Основні положення та висновки роботи можуть використовуватися в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання курсів з політології, публічного управління, політичної комунікації; написання монографій та навчальних посібників з проблем корупції.

Звертаємо увагу на те, що автором, із використанням результатів дослідження, розроблено та викладається курс «Запобігання корупції в публічному управлінні» в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Зауважимо, що предмет дослідження зумовлює низку **дискусійних положень**. Відтак є потреба подальшого обговорення. До таких положень віднесемо наступні.

По-перше, якщо звертатися до методики розрахунку Індексу інституціоналізації антикорупційної політики, то потребує уточнення, чи вважає автор максимально ефективною саме запропоновану нею шкалу з 4-х можливих оцінок по кожному з обраних факторів, або, можливо, бачить перспективу у подальшому збільшенні варіативності, припустимо, до 10 опцій? Чи є вичерпним перелік факторів інституціоналізації політики боротьби з корупцією? Наскільки флуктуація по окремим з них, зафіксована у роботі, обумовлена специфікою досліджуваних феноменів, і наскільки – власне обраною методикою їх обрахунку?

По-друге, вважаємо, що сьогодні помітно зростає значення такого суб'єкта громадянського суспільства, як засоби масової інформації. Вважаємо, що в

дисертації приділено недостатньо уваги вивченню саме антикорупційної ролі медіа в обраних країнах Східної Європи. Відтак потребує уточнення: якими є їх роль у загальному внеску громадянського суспільства у боротьбу із корупцією в аналізованій групі країн?

По-третє, дисертантка виділяє у якості важливого фактора, що впливає на ефективність боротьби із корупцією, вплив з боку ЄС, зокрема його щорічні оцінки стану антикорупційних заходів в обраних країнах. Проте, з нашої точки зору, принаймні щодо України, не менш важливим є також вплив з боку США, Великобританії, групи послів «Великої Сімки», тобто зовнішніх акторів, окремих або не тотожних з країнами ЄС. Вірогідно, міжнародний вплив на інституціоналізацію політики боротьби з корупцією слід було дослідити ширше.

По-четверте, недостатньо, з нашої точки зору, приділено увагу феноменам, дотичним до національних культур та менталітету. В соціології та політології існує досить довга та поважна традиція пов'язувати ряд неформальних практик, у тому числі і корупційних за суттю, із культурною специфікою. Відповідно, дисертантці слід було б здійснити принаймні короткі екскурси у дослідження цієї проблематики по кожній з обраних країн, можливо, навіть розглянути питання про відповідне розширення переліку факторів інституціоналізації політики боротьби із корупцією.

По-п'яте, потребує уточнення авторська позиція щодо механізмів впливу на фактори, які впливають на інституціоналізацію політики боротьби з корупцією в Україні. У роботі відповідні пропозиції мають певною мірою загальний характер. У той же час, подання авторських пропозицій щодо інституціоналізації політики боротьби з корупцією у більш структурованому вигляді, щодо кожного з виділених факторів окремо, виглядало б більш доцільним з точки зору практичної значущості роботи.

Наведені міркування не впливають на високу оцінку дисертації Т. С. Гжибовської, не знижують її наукової та практичної цінності. Висловлені

побажання є дискусійними та спрямовані на підвищення якісного рівня наукового дослідження.

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему, що виявляється компаративно-політологічній концептуалізації української моделі боротьби з корупцією з урахуванням досвіду інституціоналізації антикорупційної політики країн Східної Європи.

Робота виконана на належному теоретико-методологічному рівні, є цілісною та завершеною. Дисертація Т. С. Гжибовської відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси (політичні науки).

Представлена до захисту дисертація Т.С. Гжибовської «Інституціоналізація антикорупційної політики у країнах Східної Європи» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані результати.

Дисертація та її автореферат оформлена відповідно до державного стандарту. За структурою та стилем викладу дослідження відповідає вимогам МОН України. Зміст дисертації, поставлені завдання відповідають паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси і вимогам, які висуваються до кандидатських дисертацій. Відтак, Гжибовська Тетяна Степанівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент:

Президент Асоціації,

Доктор політичних наук, професор

Ю. К. Маслов